

ВІДГУК

офіційного опонента,

доктора педагогічних наук, професора Штефан Людмили Андріївни

на дисертацію Хващевської Ольги Олександрівни

«Соціалізація учнів в умовах загальноосвітніх навчальних закладів сільської місцевості України (друга половина ХХ століття)»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук

за спеціальністю 13.00.05 – соціальна педагогіка

Актуальність дослідження. Сучасна парадигма освіти й виховання потребує глибокого осмислення пережитого, яке б допомогло поліпшити сучасні умови життєдіяльності людини для її подальшого розвитку. Історично зумовлений розвиток особистості, засвоєння нею цінностей, норм поведінки, активне відтворення набутого соціального досвіду у власній діяльності та спілкуванні, визначається в сучасній науці як процес соціалізації. За такого підходу мета соціалізації полягає у створенні сприятливих умов для формування соціальної компетентності вихованців, тобто процес соціалізації передбачає самоосмислення, самодостатність, соціальну активність, а не просто пасивну адаптацію індивіда до вимог соціуму. Тому в сучасній соціально-педагогічній теорії та практиці особливої значущості набуває проблема соціальної підтримки дітей і молоді, створення соціального середовища, сприятливого для виховання особистості з високим рівнем сформованості творчих здібностей.

Ураховуючи вищезазначене, є всі підстави стверджувати про актуальність і своєчасність дисертаційної роботи О. О. Хващевської, яка присвячена питанням соціалізації учнів в умовах загальноосвітніх навчальних закладів сільської місцевості України другої половини ХХ століття.

Актуальність теми дослідження підтверджується й тим, що вона виконана в межах комплексної науково-дослідної роботи Державного

вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» у межах комплексної наукової теми «Теорія і практика соціально-педагогічної роботи з різними категоріями населення» (державний реєстраційний номер 0115U003305).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації О. О. Хващевської є високою й базується на використанні 324 науково-педагогічних джерел, серед яких представлено матеріали Державного архіву Луганської області, фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського, Державної науково-технічної бібліотеки (м. Київ), Донецької обласної бібліотеки ім. Н. Крупської, Луганської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. М. Горького.

Варто наголосити і на тому, що дисертанткою було ретельно вивчено, проаналізовано та використано для обґрунтування основних положень дисертації документи та матеріали з'їздів, законодавчі постанови, накази, рішення Міністерства освіти УРСР; статистичні збірники, монографії, дисертації, автореферати, збірники наукових праць.

Достовірність результатів дисертаційного дослідження. Науковий рівень і достовірність результатів дисертаційного дослідження О. О. Хващевської забезпечується методологічною та теоретичною обґрунтованістю вихідних позицій; застосуванням комплексу теоретичних та емпіричних методів наукового дослідження; широким використанням історико-педагогічної літератури та архівних джерел досліджуваного періоду; широкою апробацією результатів дослідження.

До основних нових наукових результатів дисертації слід віднести наступне:

Позитивної оцінки заслуговує проведений дисертанткою аналіз теоретичних та практичних особливостей соціалізації учнів в умовах загальноосвітніх навчальних закладів сільської місцевості України.

Ольгою Олександрівною у процесі дослідження всебічно проаналізовано стан розробленості досліджуваної проблеми, переконливо обґрунтовано етапи соціалізації учнів в умовах загальноосвітніх навчальних закладів сільської місцевості України другої половини ХХ століття; схарактеризовано провідні дефініції дослідження; розкрито зміст, форми й засоби соціалізації учнів в умовах загальноосвітніх навчальних закладів сільської місцевості України в другій половині ХХ століття; окреслено можливості творчого використання педагогічно цінного досвіду соціалізації учнів в умовах загальноосвітніх навчальних закладів сільської місцевості України досліджуваного періоду в сучасних умовах.

Широка джерельна база дослідження дозволила О. О. Хващевській здійснити всебічний аналіз провідних понять дисертації, зокрема: «соціалізація», «сільський загальноосвітній навчальний заклад», «соціалізація учнів сільської школи».

Не викликають заперечень науково обґрунтовані дисертанткою етапи соціалізації учнів в умовах загальноосвітніх навчальних закладів у досліджуваній період. Перший етап (1958 – 1983 рр.) – етап розвитку питань соціалізації учнів загальноосвітніх навчальних закладів сільської місцевості в Україні; другий етап (1984 – 1990 рр.) – етап активізації соціалізації учнів загальноосвітніх навчальних закладів сільської місцевості України; третій етап (1991 – 2000 рр.) – етап оновлення змісту, засобів та форм соціалізації учнів сільської місцевості в умовах становлення незалежної України.

У процесі дослідження Ольгою Олександрівною правомірно виокремлено особливості соціалізації учнів загальноосвітніх навчальних

закладів: побудова соціально-культурного освітнього середовища навчального закладу; організація єдиного творчого педагогічного простору; забезпечення соціально-культурної освіти педагогів, дітей і батьків у межах соціально-педагогічного процесу загальноосвітнього навчального закладу; досягнення емоційного благополуччя та індивідуального комфорту кожного учня.

Дослідницею встановлено, що у загальноосвітніх навчальних закладах сільської місцевості у визначений період використовували такі засоби соціалізації учнів, як різноманітна колективна робота; класна та позакласна робота; молодіжні організації; трудове виховання. А також, у процесі дослідження з'ясовано і здійснено характеристику провідних форм соціалізації учнівської молоді: клуби інтернаціональної дружби, школа молодого лектора, гуртки юннатів, туристсько-краєзнавчі гуртки, політичні інформації, молодіжні збори, трудові об'єднання, шкільні бригади, табори.

У результаті виконаного дослідження подальшого розвитку набули наукові уявлення про внесок педагогів і науковців у розвиток теорії соціалізації учнів в умовах загальноосвітніх навчальних закладів сільської місцевості України.

Значимість отриманих результатів для науки і практичного використання.

Представлений у дисертації фактологічний матеріал, теоретичні положення й висновки можуть слугувати основою для подальших наукових розвідок у галузі теорії і практики соціальної педагогіки; у сучасній шкільній практиці для вдосконалення змісту, засобів і форм соціалізації учнів сільської місцевості.

Фактичний матеріал, висновки та узагальнення дисертаційної роботи можуть бути використані в процесі викладання лекційних курсів, проведення семінарських занять із педагогіки, історії педагогіки,

соціальної педагогіки; під час укладання навчальних і методичних посібників, методичних рекомендацій для здобувачів вищої освіти за відповідним професійним спрямуванням; у науково-дослідній роботі здобувачів ступеня вищої освіти.

Повнота викладення результатів дослідження в опублікованих працях. Хід і висновки проведеного дослідження досить повно відображено в 13 одноосібних публікаціях, із них 5 – у фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному науковому виданні. У цілому, рівень і кількість публікацій та апробації матеріалів дисертації на конференціях повністю відповідають вимогам МОН України.

Автореферат ідентичний за змістом з основними положеннями дисертації і достатньо повно відображає основні її наукові результати, що отримані здобувачем.

По дисертаційній роботі можна зробити наступні зауваження та побажання:

1. Розглядаючи стан розробленості проблеми соціалізації учнів в умовах загальноосвітніх навчальних закладів сільської місцевості України у другій половині ХХ століття, дисертантка зосередила увагу на вітчизняному досвіді, але, на наш погляд, варто було б звернутись і до більш широкого зарубіжного досвіду. Це б посилювало теоретичну спрямованість дисертації у контексті порівняння.

2. Обґрунтовуючи періодизацію наукового вивчення проблеми соціалізації учнів (параграф 1.1), дисертантка в якості одного із критеріїв для виокремлення етапів визначає зміни в державній освітній політиці стосовно загальноосвітніх навчальних закладів. Однак у цьому підрозділі

інформація про те, як саме змінювалась освітня політика, подається лише в загальному вигляді.

3. У параграфі 2.2. «Засоби та форми соціалізації учнів в умовах загальноосвітніх навчальних закладів сільської місцевості України в другій половині ХХ століття» бажано було би конкретно представити школи сільської місцевості, чий досвід щодо засобів і форм соціалізації учнів схарактеризовано.

4. Вважаємо за доцільне зауважити, що в дисертаційній роботі з метою висвітлення більш повної картини соціалізації учнів сільських загальноосвітніх навчальних закладів, необхідно було окреслити негативний досвід цього періоду.

5. На нашу думку, дисертація мала би більш довершений характер, якби кожний її підрозділ було висвітлено в контексті виокремлених етапів соціалізації учнів загальноосвітніх навчальних закладів.

6. Характеризуючи джерельну базу дослідження, бажано було б конкретизувати, якими педагогічними періодичними виданнями користувався дисертант.

Проте, висловлені зауваження та побажання не знижують наукової та практичної цінності отриманих результатів і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи. Авторка володіє надбаннями історико-педагогічної науки, вміло поєднує теоретичний аналіз наукових джерел з архівними матеріалами, робить логічні та ґрунтовні висновки.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Дисертація «Соціалізація учнів в умовах загальноосвітніх навчальних закладів сільської місцевості України (друга половина ХХ століття)» є завершеним, самостійним дослідженням, що відповідає вимогам пп. 9, 11 – 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами від 19.08.2015 р., Постанова Кабінету Міністрів України

№ 656), а її автор – **Хвещевська Ольга Олександрівна** заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.05 – соціальна педагогіка.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук,
професор, в.о. завідувача кафедри історії
педагогіки та порівняльної педагогіки
Харківського національного педагогічного
університету імені Г. С. Сковороди



Л. А. Штефан

